

Liikuvus Euroopas

Sotsiaalkindlustusõigused **Šveitsis**

Euroopa Komisjon

Liikuvus Euroopas

(Euroopa Liidus, Euroopa Majanduspiirkonnas ja Šveitsis)

Sotsiaalkindlustusõigused Šveitsis

Seisuga 13. aprill 2006

Euroopa Komisjon

Tööhõive, sotsiaalküsimuste ja võrdsete võimaluste peadirektoraat

Üksus E.3

Euroopa Komisjon ega ükski komisjoni nimel tegutsev isik ei vastuta käesolevas trükises sisalduva teabe kasutamise eest.

Märkus:

Selle brošüüri koostamisel on tuginetud teabele, mille Šveits esitas 13. aprillil 2006. Oluline on kontrollida, kas hiljem ei ole riiklikku õigust muudetud ning kas see teave on endiselt kehtiv. Selleks pöörduge pädevate asutuste ja organite poole, kelle kontaktandmed on esitatud punktis 3 „Asutuste kontaktandmed ja kasulikud veebilehed“.

**Europe Direct on teenus,
mis aitab leida vastused
Euroopa Liiduga seotud küsimustele**

Tasuta infotelefon: (*)

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Mõned mobiilsideoperaatorid ei võimalda helistamist 00 800 numbritele või võtavad neile helistamise eest kõnetasu.

Euroopa Liidu kohta leiab palju muud teavet Internetist Euroopa serveri veebilehtedelt (<http://europa.eu>).

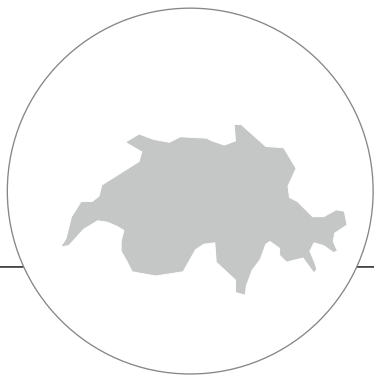
© Euroopa ühendused, 2009

Allikale viitamisel on reprodutseerimine lubatud.

Bibliograafilised andmed on esitatud väljaande lõpus.

Luxembourg: Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, 2009

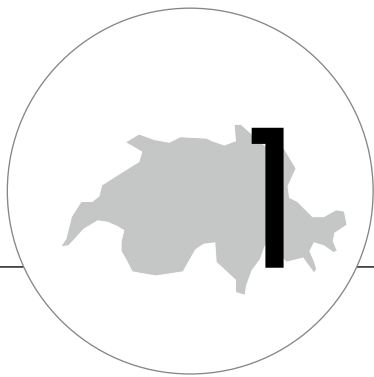
ISBN 92-79-04401-X

Sisukord

1. Üldteave.....	5
1.1. Teenuste osutamine	5
1.2. Liitumine	5
1.3. Sotsiaalkindlustusmaksed	5
1.4. Sotsiaalkindlustusasutused	5
1.5. Vaidlusküsimused	5
2. Sotsiaalkindlustuse liigid.....	9
2.1. Haigus- ning rasedus- ja sünnitushüvitised	9
2.1.1. Kindlustuskohustus	9
2.1.2. Pädevad asutused.....	9
2.1.3. Menetlus haiguse ning raseduse ja sünnituse korral.....	9
2.1.4. Tööõnnetuste ja tööga mitteseotud õnnetusjuhtumite korral rakendatav menetlus isikute puhul, kellel ei ole kohustust ennast õnnetusjuhtumite vastu kindlustada	10
2.1.5. Rahalised hüvitised haiguse ning raseduse ja sünnituse korral.....	10
2.2. Hüvitised haiguse ning raseduse ja sünnituse korral	10
2.2.1. Kindlustatud isikud.....	10
2.2.2. Pädevad asutused.....	11
2.2.3. Mitterahalised hüvitised.....	11
2.2.4. Rahalised hüvitised.....	11
2.3. Matusetoetused	12
2.4. Invaliidsushüvitised	12
2.4.1. Invaliidsuskindlustus (1. sammas).....	13
2.4.2. Kutsealane invaliidsuskindlustus (2. sammas).....	14
2.4.3. Individuaalne invaliidsuskindlustus (3. sammas).....	14
2.5. Vanadus- ja toitjakaotushüvitised	14
2.5.1. Vanadus- ja toitjakaotuskindlustus (1. sammas).....	14
2.5.2. Surmajuhtumi hüvitised.....	15
2.6. Töötushüvitised	15
2.6.1. Kindlustatud isikud.....	15
2.6.2. Hüvitiste saamise tingimused.....	15
2.6.3. Hüvitiste määr ja nende maksmise kestus	16
2.6.4. Menetluskord.....	16
2.6.5. Muud hüvitised.....	16

2.7. Eelpensionihüvitised	16
2.8. Pereküvitised	16
2.8.1. Föderaalõiguse kohased pereküvitised.....	17
2.8.2. Kantonite pereküvitised.....	17
2.8.3. Hüvitised ajateenistuse korral.....	17
2.9. Mitteamakselised rahalised erihüvitised	17
2.9.1. Vanadus- ja toitjakaotuskindlustus- ning invaliidsuskindlustuse eripensionid (1. samm)	17
2.9.2. Täiendavad hüvitised.....	17
2.9.3. Sotsiaalabi.....	17
3. Asutuste kontaktandmed ja kasulikud veebilehed	19

Üldteave

1.1. Teenuste osutamine

Šveitsi sotsiaalkindlustussüsteem sisaldab järgmisi hüvitisi:

- hüvitised haiguse, raseduse ja sünnituse ning tööõnnetuste ja kutsehaiguste korral;
- hüvitised invaliidsuse, vanaduse ja surmajuhtumi korral.
- Kolmel sambal põhinev kontseptsioon:
  - 1. sammas: riiklik kindlustus kõigile Šveitsis elavatele ja/või töötavatele inimestele;
  - 2. sammas: kohustuslik kutsealane kindlustus palgatööliste ja vabatahtlik kutsealane kindlustus füüsilisest isikust ettevõtjatele;
  - 3. sammas: individuaalne kindlustus:
- töötushüvitis,
- perehüvitised,
- hüvitised ajateenistuse korral,
- mitteosamakselised erihüvitised.

1.2. Liitumine

Sotsiaalkindlustuse valdkonnas täidab tööandja oma palgatöötajate kohta vajalikud liitumisalased dokumendid, välja arvatud ravikindlustuse puhul. Viimasel juhul täidab need isik, kes on kohustatud ennast kindlustama. Füüsilisest isikust ettevõtja ja mittetöötav inimene peavad kõikide sotsiaalkindlustusskeemidega ise liituma. Tavaliselt välismaal töötavad inimesed peavad Šveitsis oma töö ise deklareerima pädeva vanadus- ja toitjakaotuskindlustuse hüvitusfondi juures. Sotsiaalkindlustuse asutuste ja kontaktbüroode aadressid on esitatud 3. punktis.

1.3. Sotsiaalkindlustusmaksed

Üldiselt finantseeritakse sotsiaalkindlustuse harusid eelkõige kindlustatute ja nende tööandjate sotsiaalkindlustusmaksetest ning seejärel maksutuludest.

Ülevaade sotsiaalkindlustuse finantseerimisest on tabelites lk 6, 7 ja 8.

1.4. Sotsiaalkindlustusasutused

Sotsiaalkindlustusasutused on loonud kontaktbürood, kelle ülesanne on tegeleda Euroopa Liidu liikmesriikide ja Euroopa Majanduspiirkonna suhetega. Sealsed kindlustusandjad vastavad meelsasti küsimustele Šveitsi sotsiaalkindlustussüsteemi kohta. Kontaktbürood annavad teavet sotsiaalkindlustuse eri harude rahvusvahelise koordineerimise küsimuses. Nende kontaktandmed on esitatud 3. punktis.

1.5. Vaidlusküsimused

Sotsiaalkindlustusasutuste meetmetega kaasneb üldiselt otsuste vastuvõtmine. Nende otsustega määratakse kindlaks siduva iseloomuga õigused ja kohustused, mida igal konkreetsel juhul kohaldatakse. Otsused võetakse vastu viitega õiguslikele menetlustele. Pärast edasikaebamise tähtaja lõppu kuuluvad otsused täitmisele. Kindlustatu võib otsuse kindlaksmääratud tähtaja jooksul vaidlustada. Pärast vaidlustamist vastuvõetud otsuse võib kaevata kohtusse.

Kutsealase kindlustuse valdkonnas vastuvõetud meetmete kohta ei võeta vastu otsuseid, vaid need edastatakse kirjalikult, kuna kutsealase kindlustusskeemi asutustel ei ole õigust selliseid otsuseid vastu võtta.

Ülevaade sotsiaalkindlustuse finantseerimisest

Sotsiaalkindlustuse harud	Sotsiaalkindlustuse finantseerimine	Tööandja sotsiaalkindlustusmaksed protsendina palgast	Palgatöötaja sotsiaalkindlustusmaksed protsendina palgast
<p>Haigus, rasedus ja sünnitus: mitterahalised hüvitised</p>	<p>Kindlustusandja kindlaksmääratud ja järelevalveasutuse heakskiidetud individuaalne kindlustusmaks. Samas piirkonnas elavad kindlustatud maksavad samale kindlustusandjale ühesuuruseid kindlustusmaksmeid. Kindlustusandjatel on võimalik kindlustusmaksete summasid varieerida, kui kulud kantonite ja regioonide kaupa erinevad.</p> <p>Vähendatud kindlustusmaks kuni 18-aastastele (k.a) kindlustatutele (lapsed). Võimalik on fikseerida vähendatud kindlustusmaks kuni 25-aastastele (k.a) kindlustatutele (noored).</p> <p>Keskmine kindlustusmaks täiskasvanu kohta (hõlmab ka tööga mitteseotud õnnetusjuhtumeid) oli 2007. aastal Šveitsis 313 CHF kuus. Ülevaade hetkel kehtivatest kindlustusmaksetest on kättesaadav Interneti-aadressil: http://www.praemien.admin.ch.</p> <p>Harilik omavastutus täiskasvanu kohta on 300 CHF aastas (vt punkt 2.1.3).</p> <p>Osamaks on 10% omavastutust ületavatest kuludest, see on kuni 700 CHF täiskasvanute ja 350 CHF laste kohta (sama kindlustusandja juures kindlustatud ühe pere lapsed maksavad kokku maksimaalselt siiski 1000 CHF), ning omavastutus on 20%, kui tegemist on originaalpreparaadiga, samal ajal kui koopiavarim sisaldub hüvitatavate ravimite loetelus (vt punkt 2.1.3).</p> <p>Haiglaravi korral makstakse päevarahade toetust 10 CHF päevas ilma ajalise piiranguta (vt punkt 2.1.3).</p> <p>Riik võimaldab tagasihoidlikes majanduslikes tingimustes elavatele isikutele kindlustusmaksete vähendamist.</p> <p>Riiklike haiglate või riiklikku toetust saavate haiglate tariifid katavad maksimaalselt 50% ülalpidamiskuludest. Ülejäänud ülalpidamiskulud ning investeerimiskulud katab riik.</p>	<p>Puuduvad</p>	<p>Puuduvad; individuaalne kindlustusmaks</p>
<p>Haigus, rasedus ja sünnitus: rahalised hüvitised</p>	<p><i>Haigus:</i></p> <p>Kindlustusandja määratud kindlustusmaks. Ühesuuruste kindlustushüvitiste korral on ka kindlustusmaksed ühesuurused, kuid kindlustusmaksmeid on võimalik varieerida vastavalt kindlustatu vanusele kindlustuse sõlmimise ajal ning vastavalt piirkonnale.</p> <p><i>Sissetuleku kaotuse toetused sünnituse ja raseduse ning aja-teenistuse korral:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • 0,3% brutopalgast. • 0,3% füüsilisest isikust ettevõtjate kutsealasest brutotulust. • Maksemäärade astmeline vähendamine alates tulu alamäärast. • Töötavate inimeste jaoks maksete alam- ega ülemmäär ei ole. <p>Mittetöötavad inimesed maksavad sotsiaalkindlustusmaksmeid vastavalt oma sotsiaalsele olukorrale 13–300 CHF aastas.</p> <p>Tööturust eemalviibijad (pensionärid, üliõpilased jt) maksavad koondmaksu vastavalt oma sotsiaalsele olukorrale 13–300 CHF aastas.</p>	<p>0,15 %</p>	<p>0,15 %</p>

Sotsiaalkindlustuse harud	Sotsiaalkindlustuse finantseerimine	Tööandja sotsiaalkindlustusmaksed protsendina palgast	Palgatöötaja sotsiaalkindlustusmaksed protsendina palgast
Tööõnnetused ja kutsehaigused	<p>Kindlustusmaksed on fikseeritud promillidena (‰) kindlustussummast ning neid maksab tööandja. Need koosnevad riskiastmele vastavatest netomaksetest ja halduskulude katteks mõeldud lisamaksetest (vt punkt 1.3).</p> <p>Ettevõtte on liigitatud nende iseloomu ja tingimusi arvestades klasside ja kindlustusmaksede tariifide järgi; liigitamisel võetakse arvesse eelkõige õnnetusjuhtumite riski ning ennetusmeetmete seisukorda.</p> <p>Kindlustussumma ülemmäär on 106 800 CHF aastas.</p>	0,35%–220 %	Puuduvad
Tööga mitteseotud õnnetusjuhtumid	<p>Kindlustusmaksed on fikseeritud promillidena (‰) kindlustussummast ning neid maksab töötaja; võimalikud on vastupidised kokkulepped töötajate kasuks. Kindlustatud on jaotatud riskiklassidesse (vastavalt ettevõttele, kus nad töötavad).</p> <p>Kindlustussumma ülemmäär on 106 800 CHF aastas.</p>	Puuduvad	7%–34 %
Invaliidsus	<p><i>Invaliidsuskindlustus (1. samm, põhiskeem)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • 1,4% brutopalgast. • 1,4% füüsilisest isikutest ettevõtjate kutsealasest brutotulust. Maksemäärade astmeline vähendamine alates tulu alammäärast. • Töötavate inimeste jaoks maksete alam- ega ülemmäär ei ole. • Mittetöötavad inimesed maksavad koondmaksu sõltuvalt oma sotsiaalsest olukorrast 62–1400 CHF aastas. <p><i>Kutsealane kindlustus (2. samm, kohustuslik miinimum):</i> Makse hõlmab invaliidsuse ja surma riske ning 25. eluaastast alates ka vanadusega seonduvat riski.</p>	0,7 %	0,7 %
Vanadus ja surm	<p><i>Vanadus- ja toitjakaotuskindlustus (1. samm, põhiskeem)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • 8,4% brutopalgast. • 7,8% füüsilisest isikust ettevõtjate kutsealasest brutotulust. Maksemäärade astmeline vähendamine alates tulu alammäärast. Töötavate inimeste jaoks maksete alam- ega ülemmäär ei ole. <p>Mittetöötavad inimesed maksavad koondmaksu sõltuvalt oma sotsiaalsest olukorrast 370–8400 CHF aastas.</p> <p><i>Kutsealane kindlustus (2. samm, kohustuslik miinimum):</i> Maksed varieeruvad vahemikus 7%–18% kindlustatud palgast, sõltuvalt kindlustatu vanusest (vanusega kaasnev boonus). Isikud, kellele sama tööandja maksab vanadus- ja toitjakaotuskindlustuse aastapalka, mis on suurem kui 19 890 CHF, peavad kohustuslikus kutsealases kindlustusskeemis olema kindlustatud vähemalt 3315 CHF ulatuses. Kindlustatud peab olema kogu aastapalga see osa, mis jääb 23 205 ja 79 560 CHF vahele. Seda palgaosa nimetatakse kooskõlastatud palgaks. Tööandja kindlustusmaksete summa peab olema vähemalt võrdne tema töötajate omaga (vt punkt 2.4).</p>	4,2 %	4,2 %
Töötus	<ul style="list-style-type: none"> • 2% kogutulust (<i>salaire déterminant</i>). • Füüsilisest isikust ettevõtjad ja tööturust eemalviibijad (üliõpilased, pensionärid jt) ei ole kindlustatud. • Ülemmäär on 106 800 CHF aastas. 	1 %	1 %

Sotsiaalkindlustuse harud	Sotsiaalkindlustuse finantseerimine	Tööandja sotsiaalkindlustusmaksed protsendina palgast	Palgatöötaja sotsiaalkindlustusmaksed protsendina palgast
Perehüvitised	<p><i>Föderaalne skeem:</i> Põllumajandustöötajate puhul finantseerib väiketalunike peretoetusi riik.</p> <p><i>Kantonite skeemid:</i> Teised töötajad (mõnes kantonis on siia hulka arvatud ka füüsilisest isikust ettevõtjad): põllumajanduses peretoetuste valdkonnas vastavalt föderaalõigusele ja kantonite õigusele kohaldatavad erinevad lähenemisviisid on avaldatud brošüüris „Peretoetuste liigid ja suurused“ (veebileht: http://www.bsv.admin.ch, alajaotus „Questions familiales et de jeunesse“, „Conseils“).</p>	2% 0,1%–5%	Puuduvad Puuduvad (välja arvatud Valais' kanton: 0,3%)
Muud erimaksud	<p><i>Invaliidsus, vanadus, surm (1. samm, põhiskeem) ja rahalised hüvitised ajateenistuse ning raseduse ja sünnituse korral:</i> Tööandjad, füüsilisest isikust ettevõtjad, mittetöötavad inimesed ja vabatahtlikult kindlustatud isikud maksavad vanadus- ja toitjakaotuskindlustuse hüvitusfondidesse maksu halduskulude katteks, mis võib kõige rohkem olla 3% nõutavate kindlustusmaksete summast.</p> <p><i>Tööõnnetused ja kutsehaigused:</i> Lisakindlustusmaksed halduskuludeks, õnnetusjuhtumite ja kutsehaiguste ennetamise kuludeks ning hindade tõusuga seotud toetusteks, mida ei rahastata netointressidest.</p>		

Sotsiaalkindlustuse liigid

2.1. Haigus- ning rasedus- ja sünnitushüvitised

Šveitsi ravikindlustus hõlmab kohustuslikku hoolduskindlustust (haiguse, raseduse ja sünnituse või lisaks ka tööga mitteseotud õnnetuse korral osutatava hooldusega seotud kulude katmine) ning vabatahtlikku haiguskindlustust.

2.1.1. Kindlustuskohustus

Hoolduskindlustusega liitumine on kohustuslik kõikidele Šveitsis elavatele ja/või töötavatele isikutele, kui nad ei ole liitunud mõne Euroopa Liidu liikmesriigi, Norra või Islandi kehtiva seadusejärgse sotsiaalkindlustuskeemiga. Mis puutub Šveitsi ja Liechtensteini suhetesse, siis liituvad inimesed elukohariigi ravikindlustusega.

Kindlustus on individuaalne, mis tähendab seda, et see ei pruugi tingimata katta kindlustatu pereliikmeid, kes ei tee tasustatavat tööd. Kõik Šveitsi asuvad isikud peavad ennast kolme kuu jooksul kindlustama. Tööandjal ei ole hoolduskindlustusega liitumise kohustust.

End õigel ajal kindlustanute puhul hakkab kindlustus kehtima alates nende riiki saabumise kuupäevast. Nende puhul, kes kindlustavad end hiljem, hakkab kindlustus kehtima alates kindlustusega liitumise kuupäevast. Kohustuslik ravikindlustus sõlmitakse tingimusteta ning arvesse ei võeta olemasolevat haigust või rasedust.

2.1.2. Pädevad asutused

Ravikindlustust pakuvad paljud riiklikud ja erasektori kindlustusandjad. Kõik inimesed, kellel on kindlustamise kohustus, võivad vabalt valida oma elukohajärgsete tunnistatud kindlustusandjate hulgast.

2.1.3. Menetlus haiguse ning raseduse ja sünnituse korral

Hoolduskindlustus pakub mitterahalisi hüvitisi haiguse, raseduse ja sünnituse või tööga mitteseotud õnnetusjuhtumi korral (lisavõimalusena, juhul kui inimene ei ole kaetud õnnetusjuhtumikindlustusega).

Kohustuslik hoolduskindlustus katab nende teenuste kulud, mis on vajalikud haiguse diagnoosimiseks ja selle tüsistuste ravimiseks, seda ka raseduse puhul. Need teenused peavad olema tõhusad, asjakohased ja ökonoomsed. Kõik hoolduskindlustust pakkuvad kindlustusandjad peavad hüvitama teenuseid seadusega ettenähtud mahus:

- a) läbivaatused, ravi ja hooldus, mida ambulatoorselt patsiendi kodus, täielikult või osaliselt haiglaravil või sotsiaalmeditsiinilises asutuses teevad:
  1. arstid;
  2. kiropraktikud;
  3. protseduure arsti ettekirjutuse või volituse alusel teostavad isikud;
- b) diagnostilised või terapeutilised analüüsid, ravimid, vahendid ja aparaadid, mille on ette kirjutanud arst või, föderaalnõukogu kindlaksmääratud piirides, kiropraktik;
- c) toetus arsti ettekirjutatud kuurortravi kulude katmiseks;
- d) arsti läbi viidud või ette kirjutatud rehabilitatsioonimeetmed;
- e) majutus haigla üldpalatis;
- f) majutus poolstatsioonarset ravi pakkivas asutuses;
- g) toetus meditsiiniliselt vajalike transpordikulude ning päästekulude katmiseks;
- h) apteekrite teenused vastavalt punktile b ettekirjutatud ravimite väljastamisel;
- i) arsti või ämmaemanda tehtud või arsti ettekirjutatud läbivaatused raseduse ajal ja pärast seda;
- j) sünnitamine kodus, haiglas või poolstatsioonarset ravi pakkivas asutuses, samuti arsti või ämmaemanda osutatud abi;
- k) rinnaga toitmise korral vajalik nõustamine;
- l) terve vastsündinu hooldus ja ülalpidamine tema emaga haiglasviibimise ajal;
- m) hambaravi, mille on põhjustanud lõualuude süsteemi vältimatu raske haigus või mis on seotud üldise haigusega.

tumisega ning on ravi jaoks vajalik või mis ei ole pärast õnnetusjuhtumit kaetud mõne muu kindlustusega.

Kindlustatud tasuvad osaliselt oma hüvitiste kulud. See kohustuslik osalus hõlmab täiskasvanute puhul (st alates 18. eluaastast) aasta kohta kindlaksmääratud summat (omavastutus) ja omavastutust ületavates kuludes osalemismäär (osamaks). Laste puhul tuleb maksta üksnes osamaksu. Osamaksu maksimumsumma on kindlaksmääratud (vt punkt 1.3). Kindlustatud täiskasvanud võivad valida kõrgema omavastutuse, mis annab neile õiguse vähendada kindlustusmaksele või kasutada laste omavastutuse võimalust.

Haiglaravi korral osalevad haiglapäevarahade tasumisel kindlustatud, kellel ei ole oma pereliikmetega ühist majapidamist (vt punkt 1.3.).

Kui tegemist on raseduse ja sünnituse korral makstavate hüvitistega, siis mingit osalemist ei nõuta.

Võimalik on sõlmida eraõiguslik lisakindlustus nende hüvitiste kohta, mida kohustuslik hoolduskindlustus ei kata. Kindlustusandjad võivad vabalt otsustada, kas kindlustada lisakindlustust taotleval isikul või mitte. Nad võivad ette näha vanuselisi piiranguid või seada kindlustuse sõlmimisel piiranguid olemasolevate terviseprobleemide alusel.

2.1.4. Tööõnnetuste ja tööga mitteseotud õnnetusjuhtumite korral rakendatav menetlus isikute puhul, kellel ei ole kohustust ennast õnnetusjuhtumite vastu kindlustada

Töötajatele suunatud kohustuslik õnnetusjuhtumikindlustus katab tööga mitteseotud õnnetusjuhtumid tingimusel, et töötaja teeb sama töötaja juures palgatööd vähemalt kaheksa tundi nädalas.

Peale mitterahaliste hüvitiste hõlmab sissetuleku kaotuse kindlustus ka rahalisi hüvitusi. Tegemist on samade hüvitistega kui need, mis on ette nähtud tööõnnetuse ja kutsehaiguse korral (vt punkt 2.2).

Füüsilisest isikust ettevõtjatel ja mittetöötavatel inimestel ei ole kohustust ennast õnnetusjuhtumite vastu kindlustada, seega katab hoolduskindlustus need kulud, mis on seotud tööõnnetuste ja tööga mitteseotud õnnetusjuhtumite käsitlemisega isikute puhul, kellel ei ole kohustust ennast õnnetusjuhtumite vastu kindlustada.

2.1.5. Rahalised hüvitised haiguse ning raseduse ja sünnituse korral

Haigusest põhjustatud töövõimetuse vastu ei ole kohustuslikku kindlustust.

Raseduse ja sünnituse korral võib rahalisi hüvitusi taotleda iga naine, kes on teinud tasustatavat tööd ning on üheksa kuu jooksul enne sünnitust olnud liitunud Šveitsi kohustusliku vanadus- ja toitjakaotuskindlustussüsteemiga või mõne Euroopa Liidu või Vabakaubanduse

Assotsiatsiooni liikmesriigi kohustusliku pensionikindlustusega ning kes on selle ajavahemiku jooksul teinud tasustatavat tööd vähemalt viie kuu vältel ning on sünnituse ajal palgatööline, füüsilisest isikust ettevõtja või töötu.

Õigus toetusele jõustub sünnitamise päeval ning kestab kõige rohkem 98 päeva. Enne seda tähtaega lõpetatakse toetuse maksmine siis, kui ema läheb kas täis- või osaajaga tööle tagasi või kui ema sureb.

Rasedus- ja sünnitustoetus on kuni 80% keskmisest tulust, mida saadi tasustatud tegevuse eest enne õigust toetusele, selle maksimumsumma on kuni 172 CHF päeva kohta.

Haiguse ning raseduse ja sünnituse korral peab töötaja tööõiguse sätete (kohustuste koodeks) järgi jätkama püüdnud ajavahemiku jooksul töövõimetule töötajale palga maksmist.

Sotsiaalkindlustuse õiguses nähakse haiguse, raseduse ja sünnituse korral ette haiguskindlustust. Kindlustusandjad peavad sõlmima vabatahtliku haiguskindlustuse isegi juhul, kui kindlustuse taotleja on haige. Neil on siiski õigus seada piiranguid vähemalt viis aastat kestnud haiguse tõttu. Seda vabatahtlikku kindlustust võivad sõlmida nii töötavad kui ka mittetöötavad inimesed.

Kui päevaraha peab haiguse, raseduse ja sünnituse korral asendama tööõiguse kohast töötajate palga säilitamist, peab töötaja maksma vähemalt poole nõutavatest kindlustusmaksetest. Selline kindlustuskohustus võib tuleneda individuaalsest töölepingust või kollektiivlepingust. Sellisel juhul võib haiguskindlustuse sõlmida kollektiivlepingu vormis.

Töösuhete lõppemisel on võimalik sõlmida haiguskindlustus, ilma et kindlustusandja võiks sellele olemasoleva haiguse tõttu piiranguid seada.

Eeltoodut ei kohaldata väljaspool sotsiaalkindlustuse õigust erakindlustuse õiguse alusel sõlmitud haiguskindlustusele.

2.2. Hüvitised haiguse ning raseduse ja sünnituse korral

Õnnetusjuhtumikindlustus hõlmab tööõnnetusi, kutsehaigusi ning tööga mitteseotud õnnetusjuhtumeid, viimati nimetatuid tingimusel, et töötaja teeb sama töötaja juures palgatööd vähemalt kaheksa tundi nädalas.

2.2.1. Kindlustatud isikud

Palgatöötajad on kohustatud ennast kindlustama, füüsilisest isikust ettevõtjate jaoks on õnnetusjuhtumikindlustus vabatahtlik.

2.2.2. Pädevad asutused

Õnnetusjuhtumikindlustust pakub vastavalt töötajate kategooriale Šveitsi riiklik õnnetusjuhtumikindlustusfond (CNA) või mis tahes muu tunnustatud kindlustusandja.

2.2.3. Mitterahalised hüvitised

Õnnetusjuhtumina käsitletakse mis tahes kahjustavat, äkilist ja tahtmatut kahjustust, mida tekitab inimkehale väline erakorraline põhjus, mis kahjustab füüsilist, vaimset või psüühilist tervist või põhjustab surma.

Kutsehaigusena käsitletakse mis tahes haigust, mille on kutsealase tegevuse käigus kas üksnes või olulisel määral põhjustanud kahjulikud ained või teatavad tööd (nende ainete ja tööde loetelu) samuti muud haigused, mille puhul on tõestatud, et neid on kas üksnes või selgelt olulisel määral põhjustanud kutsealase töö tegemine.

Tööõnnetuste ja kutsehaiguste korral hüvitatakse hooldus õnnetusjuhtumikindlustuse raames. Mis puutub tööga mitteseotud õnnetusjuhtumistesse, siis antakse hüvitisi tingimusel, et töötaja teeb sama tööandja juures palgatööd vähemalt kaheksa tundi nädalas. Kindlustatu võib arsti, hambaarsti, kiiropraktiku, apteegi või haigla vabalt valida.

Hüvitatakse järgmised teenused:

- asjakohane meditsiiniline ravi:
  1. arsti või hambaarsti tehtud ambulatoorne ravi;
  2. arsti või hambaarsti ettekirjutatud ravimid ja analüüsid;
  3. ravi, toitlustamine ja majutamine sellise haigla ühispalatis, kellega on sõlmitud tariife käsitlev kokkulepe;
  4. arsti ettekirjutatud lisaravikuurid või -vannid;
  5. tervenemiseks vajalikud vahendid ja aparaadid;
- laenuks või täielikku omandusse antavad lihtsad ja asjakohased abivahendid;
- materiaalsed kahjud: kindlustatul on õigus hüvitisele kahjustuste puhul, mida õnnetusjuhtum on tekitanud morfoloogiliselt või funktsionaalselt mõnda kehaosa asendavatele esemetele (prillide, kuulmisaparaatide ja hambaproteeside asendamiskulud kaetakse üksnes juhul, kui kehaline vigastus vajab ravi);
- päästmiseks vajalikud kulud, samuti meditsiinilistel põhjustel vajalikud reisi- ja transpordikulud. Transpordikulude hüvitamine välismaal on piiratud;
- laiba transpordikulud ja matusekulud.

2.2.4. Rahalised hüvitised

→ Päevarahad

Täieliku töövõimetuse korral saab kindlustatu alates kolmandast õnnetusjuhtumi järgsest päevast sissetuleku kaotuse hüvitist, mis vastab 80%le kindlustussummast;

kui töövõimetus on osaline, vähendatakse hüvitist vastavalt. Õigus sissetuleku kaotuse hüvitisele lõpeb, kui kindlustatu saab täielikult tagasi oma töövõime, kui talle makstakse pensioni või kui ta sureb. Kindlustussumma vastab kindlustatu viimasele enne õnnetust saadud palgale, kuid ei tohi ületada kindlaksmääratud maksimaalset aastatulu (vastavalt punktile 1.3).

Haiglaravi korral võib ülalpidamiskuludes osalemise alusel teha mahaarvamisi, välja arvatud nende kindlustatute puhul, kelle ülalpidamisel on alaealised lapsed või kes õpivad või saavad väljaõpet.

Õnnetusjuhtumikindlustusega katmata sissetuleku kaotuse vastu on võimalik sõlmida eraõiguslik lisakindlustus.

→ Invaliidsuspension

Õigus invaliidsuspensionile tekib kohe, kui meditsiinilise ravi jätkamisest tulenevalt ei ole enam põhjust oodata kindlustatu seisundi olulist paranemist, ning pärast seda, kui on võetud võimalikud rehabiliteerimismeetmed. Kõnealune õigus lõpeb, kui invaliidsuspension asendatakse tervikuna ühekordse summeeritud väljamaksega, kui see ostetakse tagasi või kui kindlustatu sureb.

Kui kindlustatu invaliidsusaste on vähemalt 10%, on tal õigus invaliidsuspensionile. Invaliidsusastme hindamiseks võrreldakse tulu, mida kindlustatu oleks võinud saada siis, kui ta ei oleks invaliid, tuluga, mida ta võiks saada töö eest, mida temalt pärast ravi ja tasakaalustatud tööturule tagasipöördumiseks võetavaid meetmeid on mõistlik nõuda.

Alalise töövõimetuse korral on kindlustatul õigus invaliidsuspensionile. Täieliku invaliidsuse korral on invaliidsuspension 80% kindlustussummast; osalise invaliidsuse korral seda vähendatakse vastavalt. Kindlustatud summa vastab kindlustatu viimasele enne õnnetusjuhtumit saadud palgale, kuid ei tohi ületada kindlaksmääratud maksimaalset aastatulu (vt punkt 1.3).

Kui õnnetusjuhtumi iseloomu ja kindlustatu seisundi põhjal võib järeldada, et kindlustatu saaks ühekordse hüvitise korral oma töövõime tagasi, lõpetatakse hüvitiste maksmine ning kindlustatu saab ühekordse summeeritud väljamakse, mille suurus ulatub kuni kolmekordse aastase kindlustussummani.

→ Terviklikkusele tekitatud kahju hüvitis

Terviklikkusele tekitatud kahju hüvitisena käsitletakse ühekordset summeeritud väljamakset füüsilise või vaimse terviklikkuse tõsise alalise kahjustuse korral mittemateriaalsete kahjude hüvitamiseks. See hüvitis arvutatakse astmeliselt vastavalt terviklikkusele tekitatud kahju tõsisele.

Hüvitis arvutatakse protsendina maksimaalsest aastasest kindlustussummast õnnetusjuhtumi ajal (vt punkt 1.3) ning see ei või seda summat ületada.

→ Puudetoetus

Puudega inimesena käsitletakse isikut, kes tervisekahjustuse tõttu vajab pidevalt teiste abi või isiklikku järelevalvet igapäevaelu elementaarsete toimingute sooritamiseks. Puudetoetus määratakse kindlaks vastavalt puudeastmele.

→ Leskede ning orbude toitjakaotuspensionid

Surmajuhtumi korral on kindlustatu ülalpeetavatel põhimõtteliselt õigus toitjakaotuspensionile.

Lesestunud abikaasal on toitjakaotuspensionile õigus järgmistel juhtudel:

- lesk, kellel on abikaasa surres üks või mitu toitjakaotuspensionile õigust omavat last või kelle invaliidsusaste on vähemalt 2/3;
- lesknaised, kellel on üks või mitu toitjakaotuspensionile õiguse minetanud last või kes on vähemalt 45-aastased;
- kui lesknaised ei vasta pensioni määramiseks nõutavatele tingimustele, on neil õigus ühekordsele summeeritud väljamaksele;
- lahutatud abikaasa on lesega võrdsustatud juhul, kui õnnetuseohvrist kindlustatul oli kohustus talle elatist maksta.

Toitjakaotuspension on lese puhul 40% ja lahutatud abikaasa puhul 20% kindlustussummast, kuid maksimaalselt nii suur, kui oleks olnud nõutav ülalpidamistoetus. Orvupension on ühe orvu kohta 15% kindlustussummast ühe vanema ning 25% mõlema vanema surma korral.

Mitme toitja kaotanud ülalpeetava korral on kõik toitjakaotuspensionid kokku maksimaalselt 70% kindlustussummast (90% juhul, kui lisandub elatis lahutatud abikaasale).

Lesestunud abikaasa kaotab toitjakaotuspensionile õiguse uuesti abiellumise või surma korral või juhul, kui toitjakaotuspension ostetakse tagasi. Orvupensionile kaotab orb õiguse pärast 18-aastaseks saamist, õppe- või kutseõppeasutuses õppimise korral pärast 25-aastaseks saamist, abiellumise või surma korral või kui toitjakaotuspension ostetakse tagasi.

Seni kuni registreeritud partnerlus kestab, on see abieluga võrdsustatud. Registreeritud partner, kelle partner sureb, on võrdsustatud lesega. Registreeritud partnerluse juriidiline lõpetamine vastab lahutusele.

2.3. Matusetoetused

Surmajuhtumi hüvitise katmiseks on võimalik sõlmida vabatahtlik eraõiguslik lisakindlustus.

2.4. Invaliidsushüvitised

→ Kolme samba kontseptsioon

Invaliidsus-, vanadus- ja toitjakaotuskindlustus põhineb kolmest sambast koosneval kontseptsioonil.

→ Esimene samm

Esimese samba moodustab riiklik kindlustus ning see hõlmab vanadus- ja toitjakaotuskindlustuse ning invaliidsuskindlustuse. Neist kahest kindlustusest makstavad pensionid on mõeldud eluliste vajaduste katmiseks. Mõningatel juhtudel on võimalik eluliselt oluliste vahendite rahastamiseks saada mitteosamakselisi täiendavaid hüvitisi. Esimene samm on kohustuslik kõigile Šveitsis elavatele ja/või töötavatele isikutele, kellele sotsiaalkindlustuse valdkonnas kohaldatakse Šveitsi õigusnorme. See tähendab, et lisaks palgatöötajatele peavad ennast kindlustama ka füüsilisest isikust ettevõtjad ja mittetöötavad isikud.

Kohustuslikult on kindlustatud kõik isikud, kes elavad Šveitsis ja/või teevad seal tasustatavat tööd, välja arvatud juhul, kui neile mõne sotsiaalkindlustuse valdkonna kokkuleppe kohaselt kohaldatakse mõne teise riigi õigusnorme.

Tasustatavat tööd tegevad isikud peavad kindlustusmaksid maksma alates oma 17. sünnipäevale järgnevast 1. jaanuarist. Alates oma 20. sünnipäevale järgnevast 1. jaanuarist on ka mittetöötavatel isikutel kohustus kindlustusmaksid maksta. Arvutamisel võetakse aluseks kogutulu; tuludel ei ole ülemmäära. Tasustatavat tegevust mittetegevate abikaasade osas loetakse nende kindlustusmaks tasutuks siis, kui nende töötav abikaasa on vanadus- ja toitjakaotuskindlustuse raames maksnud vähemalt kahekordse minimaalse kindlustusmaksu.

Seda tingimust kohaldatakse ka registreeritud partnerluse korral. Tööturult eemalviibivate isikute puhul tugineetakse asendustulule ja varanduslikule seisule.

Šveitsi ja Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriikide kodanikud, kes elavad mõnes kolmandas riigis, võivad liituda vabatahtliku kindlustusega, tingimusel, et nad vahetult eelnevalt on olnud liitunud kohustusliku vanadus- ja toitjakaotus- ning invaliidsuskindlustusega vähemalt viie järjestikuse aasta jooksul.

→ Teine samm

Esimest sammast täiendab teine samm, milleks on kutsealane vanadus-, toitjakaotus- ja invaliidsuskindlustus. Need kaks sammast kokku peavad võimaldama eelnevat elatustaset säilitada.

Kohustusliku kutsealase kindlustusskeemi raames kindlustatud isikud on vanadus- ja toitjakaotuskindlustusega kohustuslikus korras kaetud isikud ning nad peavad maksma kindlustusmaksid palgatööst tuleneva tulu

alusel, võttes arvesse aastapalga teatavat alam- ja ülemmäära (vt punkt 1.3). Kindlustusasutused (pensionifondid) võivad oma eeskirjades ette näha kohustuslikust miinimumist suuremaid makseid. Nimelt võivad nad kindlustada alammäärast madalama või ülemmäärast kõrgema palga (kuni teatud palga ülemmääraneni).

Alates 1. jaanuarist, mis järgneb kuupäevale, mil nad said 17-aastaseks, on töötajad kohustuslikus korras kindlustatud invaliidsuse ja surma riskide vastu tingimusel, et nad saavad teatavat aastapalka *samalt* tööandjalt (vt punkt 1.3). Pärast 24. eluaastat on nad lisaks invaliidsuse ja surma riskidele kohustuslikult kindlustatud ka vanadusega seotud riskide vastu. Ka töötud on piiravatel tingimustel kindlustatud invaliidsuse ja surma riskide vastu.

Kõik tööandjad, kelle palgatöötajad kuuluvad kohustusliku kindlustuse alla, peavad liituma mõne kutsealase kindlustuse registrisse kantud kindlustusasutusega.

Põhimõtteliselt tekib õigus hüvitistele kindlustusjuhtumi ilmnmisel. Teatud juhtudel, näiteks siis, kui kindlustatu registreerib end füüsilisest isikust ettevõtjana või kui ta omandab oma eluaseme, on võimalik (osaline) ettemaks.

Palgatöötajad ja füüsilisest isikust ettevõtjad, kellele ei kohaldata kohustuslikku kindlustust, võivad sõlmida vabatahtliku kindlustuse.

➤ Kolmas sammas

Kolmas sammas hõlmab vabatahtlikku individuaalset kindlustust muude individuaalsete vajaduste katmiseks. Sõlmides kindlustuslepingu kindlustusettevõttes, pangafondis või elukindlustuses, on võimalik invaliidsus-, vanadus- või surmajuhtumi hüvitiste saamiseks individuaalselt kindlustada või säästa.

Palgatöötajad ja füüsilisest isikust ettevõtjad saavad piiratud individuaalse kindlustuse korral teatud summa ulatuses maksusoodustusi. See summa kantakse panga tähtajalisele kontole või tähtajalisele kindlustuspoliisile. Hüvitiste summa sõltub valitud kindlustustootest. Põhimõtteliselt makstakse piiratud individuaalse kindlustuse hüvitisi ainult riski realiseerumise korral. Teatud tingimustel on võimalik ettemaks.

Lisaks invaliidsuskindlustuse põhilise riikliku skeemi (1. sammas), kutsealase kindlustuskeemi (2. sammas) ja vajadusel individuaalse kindlustuskeemi (3. sammas) poolt ettenähtud hüvitistele võib invaliidsuse korral saada hüvitisi ka õnnetusjuhtumikindlustuse alusel (vt punkt 2.2).

2.4.1. Invaliidsuskindlustus (1. sammas)

Invaliidsusena käsitletakse täielikku või osalist töövõimetust, mis eeldatavalt on alaline või pikaajaline. Töövõimetusena käsitletakse kindlustatu kõigi või osa tulu saamise võimaluste mis tahes vähenemist tasakaalustatud tööturul, kui see vähenemine tuleneb tema füüsilisest, vaim-

sest või psüühilisest tervisekahjustusest, mis pärast nõutavat ravi ja rehabiliteerimismeetmeid endiselt püsib. Invaliidsus võib tuleneda pärilikust haigusest, haigusest või õnnetusjuhtumist.

Invaliidsuskindlustusega ette nähtud hüvitiste eesmärk on invaliidsust asjakohaste, lihtsate ja sobivate rehabiliteerimismeetmete abil vältida, vähendada või kaotada, hüvitada invaliidsuse püsivad majanduslikud mõjud, kattes asjakohases ulatuses eluliste vajaduste kulud, ning aidata asjaomastel kindlustatutel sõltumatult ja vastutustundlikult elada.

Kohustuslikult või vabatahtlikult vanadus- ja toitjakaotuskindlustuse sõlminud isikud on kindlustatud vastavalt invaliidsuskindlustusele.

➤ Rehabiliteerimismeetmed

Invaliididest kindlustatutel ja neil, keda see oht otseselt ähvardab, on õigus rehabiliteerimismeetmetele selles ulatuses, milles need on vajalikud ja asjakohased töövõime taastamiseks, hoidmiseks või parandamiseks või igapäevatööde (näiteks kodutööde) tegemiseks. Need meetmed võivad olla meditsiinilised, kutsealased ning alla 20-aastaste kindlustatute puhul õppealased, samuti võivad need olla abivahendid. Teatud tingimustel võib rehabilitatsiooniperioodi jooksul lisaks maksta päevaraha. Kohaldatakse põhimõtet, et enne invaliidsuspensionimäärast viiakse läbi rehabiliteerimine.

➤ Tavaline invaliidsuspension

Kindlustatu, kelle tuluteenimisvõime on kestvalt vähenenud vähemalt 40% ning kelle töövõimetus on aasta jooksul keskmiselt vähemalt 40%, võib taotleda tavalist invaliidsuspensionit, tingimusel, et ta on vähemalt kogu aasta vältel maksnud vanadus- ja toitjakaotus- ning invaliidsuskindlustuse kindlustusmakseid.

70%line invaliidsusaste annab õiguse tervele invaliidsuspensionile, 60% kolmele neljandikule, 50% poolele ja 40% veerandile pensionist. Invaliidsuskindlustuse pensioni arvutamisel tuginetakse samadele põhimõtetele kui vanadus- ja toitjakaotuskindlustuse pensioni puhul (vt punkt 2.5). Kogu pensioni summad, alam- ja ülemmäärad on samad, mis vanadus- ja toitjakaotuspensionide puhul. Kui invaliidsusastet oluliselt muudetakse, kohandatakse pensioni sellele vastavalt.

Õigus invaliidsuspensionile lõpeb siis, kui kindlustatu lakkab olemast invaliid, kui tal tekib õigus vanaduspensionile või kui ta sureb.

Invaliidsusastme hindamiseks võrreldakse sissetulekut, mida kindlustatu oleks võinud saada siis, kui ta ei oleks invaliid, sissetulekuga, mida ta võiks saada töö eest, mida pärast ravi ja rehabiliteerimismeetmeid oleks temalt tasakaalustatud tööturul mõistlik nõuda.

Nende kindlustatute invaliidsust, kes ei tee tasustatavat tööd ning kelle puhul ei ole mõistlik nõuda, et nad seda tegema hakkaksid, hinnatakse invaliidsusastet vastavalt võimetusele teha oma igapäevatöid (näiteks kodutöid).

Lastega invaliidid võivad taotleda lastepensioni.

→ Puudetoetus

Seda toetust võib taotleda iga kindlustatu, kes tervisekahjustuse tõttu vajab pidevalt teiste abi või isiklikku järelevalvet, et saada hakkama igapäevaelu elementaarsete toimingutega. Puue võib olla raske, keskmine või kerge.

2.4.2. Kutsealane invaliidsuskindlustus (2. sammas)

Invaliidsuskindlustuse mõistes (1. sammas) vähemalt 40%lise invaliidsusastmega isikud, kes töövõimetuse ilmnedes olid kindlustatud kutsealase kindlustuskeemi (2. sammas) alusel, võivad selle alusel taotleda invaliiduspensioni. Invaliidsusaste:

- vähemalt 40% annab õiguse veerandile pensionist;
- vähemalt 50% annab õiguse poolele pensionist;
- vähemalt 60% annab õiguse kolmele neljandikule pensionist;
- vähemalt 70% annab õiguse kogu pensionile.

Invaliiduspensioni arvutatakse sama ümberarvutuskursi järgi kui kutsealase kindlustuse raames ette nähtud vanaduspensioni (vt punkt 2.5.1), kuid tuginedes vanaduspensioni kapitalile, mida kindlustatu oli invaliidsuspensionile õiguse tekkimise ajaks omandanud ning vanusega kaasnevate boonuste summat tulevastel aastatel (ilma intressideta), mis põhineb kindlustatu koordineeritud palgal (kindlustussummal) viimase kindlustusaasta jooksul kindlustusasutuses.

Invaliiduspension asendatakse ühekordse summeeritud väljamaksega, kui pension on väiksem kui 10% vanadus- ja toitjakaotuskindlustuse minimaalsest vanaduspensionist või kui kindlustusasutuse eeskirjad seda sätestavad.

Kindlustatud, kellel on õigus invaliiduspensionile, võivad taotleda täiendavat pensioni iga lapse kohta, kellel kindlustatu surma korral oleks õigus orvupensionile. Kõnealuse täiendava pensioni summa on võrdne orvupensioniga.

2.4.3. Individuaalne invaliidsuskindlustus (3. sammas)

Vabatahtliku kindlustuse raames invaliidsuse korral ette nähtud hüvitiste maksmise tingimused sõltuvad individuaalse kindlustuslepingu sätetest ning asjaomasest kindlustustootest.

2.5. Vanadus- ja toitjakaotushüvitised

Vanadushüvitisi makstakse vanadus- ja toitjakaotuskindlustuse põhilise riikliku skeemi (1. sammas), kutsealase kindlustuskeemi (2. sammas) ja vajadusel individuaalse kindlustuskeemi (3. sammas) alusel (vt eespool punkt 2.4).

2.5.1. Vanadus- ja toitjakaotuskindlustus (1. sammas)

Mehed ja naised võivad vastavalt 65. ja 64. eluaastast taotleda vanadus- ja toitjakaotuspensioni tingimusel, et nad on vähemalt aasta maksnud vanadus- ja toitjakaotus- ning invaliidsuskindlustuse kindlustusmaksid.

Pensioni arvutamisel tuginetakse keskmisele aastatulule ning kindlustusmaksete maksmise aastatele. Kõnealune tulu koosneb tasustatud tegevuse eest saadud tuludest ning kasvatus- ja hooldustegevuse eest antavatest boonustest.

Lapsevanemad võivad taotleda boonust kasvatustegevuse eest nende aastate kohta, mil neil olid ühe või mitme alla 16-aastase lapse suhtes vanema õigused.

Isikud, kes võtavad enda ülalpidamisele ülenejaid või alanejaid sugulasi või vendi ja õdesid, kes saavad vähemalt keskmise astmega puude tõttu vanadus- ja toitjakaotuskindlustuselt või invaliidsuskindlustuselt toetust, ning kellega nad moodustavad ühise majapidamise, võivad taotleda boonust hooldustegevuse eest. Kõnealust õigust peavad nad igal aastal kirjalikult kinnitama.

Abikaasade abielu jooksul saadud tulud jagatakse kaheks ning mõlemal abikaasal on õigus poolele.

Kindlustatule makstakse täielik pension, kui tema kindlustusmaksete maksmise aeg on täielik, st kui ta on maksnud sama arvu aastaid, kui tema vanuseklassile on ette nähtud. Kui kindlustusmaksete maksmise aeg ei ole täielik, on tal õigus üksnes osalisele pensionile.

Pensioni maksmist on võimalik alustada üks või kaks aastat varem, sel juhul vähendatakse seda vastavalt iga varasema aasta võrra. Samuti on võimalik pensioni maksmise algust ühe kuni viie aasta võrra edasi lükata, mis sel juhul teatud protsendi võrra suureneb.

Vanaduspensioni saavatel isikutel on õigus pensionile iga oma lapse kohta, kellel nende surma korral oleks õigus orvu pensionile (vt punkt 2.5.2).

Vanadus- ja toitjakaotuskindlustus maksab puudetoetust isikutele, kellel on pidevalt vaja teiste abi või isiklikku järelevalvet igapäevaelu elementaarsete toimingute sooritamiseks. Vajadusel antakse abivahendeid, mille loetelu on kättesaadav veebiaadressil http://www.admin.ch/ch/d/sr/831_135_1/app1.html.

➔ Kutsealane vanaduskindlustus (2. sammas)

Kutsealast kindlustust andvas asutuses kindlustatud isikud võivad taotleda vanadushüvitisi, mis vastavad meeste puhul 65. eluaastale ja naiste puhul 64. eluaastale. Kutsealase kindlustuse alusel makstavad vanaduspensionid arvutatakse protsendina kindlustatu kogumishoiusest. See hoius hõlmab kindlustusmaksleid ja intresse.

Kui kindlustusasutuse eeskirjad seda ette näevad, on võimalik pensioni varasem maksmine. Kindlustatu võib taotleda, et veerand tema kogumishoiusest, mille alusel arvutatakse vanadushüvitis, makstakse talle ühekordse summeeritud väljamakse kujul. Kindlustatu taotluse korral on võimalik pensioni väljamaksete asemel saada hüvitis ühekordse summeeritud väljamaksena, kui pensionifondi eeskirjad seda lubavad.

Lisaks võivad pensionisaajad teatud tingimustel saada pensioni ka laste eest.

➔ Individuaalne vanaduskindlustus (3. sammas)

Vanadushüvitiste ja surmajuhtumi hüvitiste maksmise tingimused sõltuvad individuaalse kindlustuslepingu sätetest ja asjaomasest kindlustustootest.

2.5.2. Surmajuhtumi hüvitised

Lisaks vanadus- ja toitjakaotuskindlustuse põhiskeemiga (1. sammas), kutsealase kindlustuskeemiga (2. sammas) ja vajadusel individuaalse kindlustuskeemiga (3. sammas) ettenähtud hüvitistele, makstakse toitjakaotushüvitisi ka õnnetusjuhtumikindlustuse alusel (vt punkt 2.2).

➔ Vanadus- ja toitjakaotuskindlustus (1. sammas)

Lesed, kel oma abikaasa surma ajal on üks või mitu last, võivad vanadus- ja toitjakaotuskindlustuse alusel taotleda lesepensionile. Lesel või isikul, kes oli sõlminud registreeritud partnerluse, on lesepensionile õigus kuni oma laste 18-aastaseks saamiseni. Lesknaistel, kellel ei ole lapsi, on lesepensionile õigus, kui nad on saanud 45-aastaseks ning nad on olnud vähemalt viis aastat abielus. Isikul, kes on lahutatud või kelle registreeritud partnerlus on lõpetatud, on lesepensionile õigus teatud tingimustel. Lese uuesti abiellumise või surma korral õigus lesepensionile lõpeb.

Lastel, kelle isa või ema on surnud, on vanadus- ja toitjakaotuskindlustuse alusel õigus orvupensionile. Mõlema vanema surma korral on neil õigus kahele orvupensionile. Õigus kõnealusele pensionile lõpeb, kui orb saab 18-aastaseks, õppe- või kutseõppeasutuses õppimise korral 25-aastaseks või siis, kui ta sureb.

Lesepension on 80% ning orvupension 40% surnud isiku vanaduspensionist. Selle arvutamisel tuginetakse samadele põhimõtetele kui vanadus- ja toitjakaotuskindlustuse alusel makstava vanaduspensionile (vt punkt 2.5.1). Miinimum- ja maksimumpension on kindlaks määratud.

➔ Kutsealane toitjakaotuskindlustus (2. sammas)

Kutsealase kindlustuskeemi raames makstakse kindlustatud palgatöötaja või kutsealase kindlustuse alusel vanadus- või invaliidsuspensionile saaja surma korral samuti toitjakaotushüvitisi. Juhul kui surnu abikaasal või registreeritud partneril on üks või mitu ülalpeetavat last või kui ta on 45-aastane ja ta oli vähemalt viis aastat abielus või registreeritud partnerluses, on tal võimalik taotleda lesepensionile. Surnud isiku lapsed ja kasulapsed saavad orvupensionile.

Õigus lesepensionile lõpeb lese uuesti abiellumise või surma korral. Orvupensionile makstakse kuni orvu 18. eluaastani, või juhul, kui ta õpib kutseõppe- või õppeasutuses, või kui tema invaliidsusaste on vähemalt 70% ning ta ei ole võimeline tegema tasustatavat tööd, 25. eluaastani. Samuti lõpeb orvupensionile maksmine orvu surma korral.

Lesepension ja ühe lapse orvupension on vastavalt 60% ja 20% kindlustatu täielikust invaliidsuspensionist. Väga väikeste pensionide korral võib kaaluda hüvitise maksmist ühekordse summeeritud väljamaksena. Seda võimalust võib kasutada ka muudel juhtudel vastavalt kindlustusasutuse sätetest eeskirjadele.

➔ Individuaalne toitjakaotuskindlustus (3. sammas)

Vabatahtliku kindlustuse raames invaliidsuse korral makstavate hüvitiste tingimused sõltuvad individuaalse kindlustuslepingu sätetest ja asjaomasest kindlustustootest. Kindlustusvõtja surma korral on kindlustuse saajateks otsesed pärijad või nende puudumisel tema poolt määratud isikud.

2.6. Töötushüvitised

Töötuskindlustuse eesmärk on tagada kindlustatud isikutele töötusest tingitud sissetulekute puudumise vastav hüvitamine. Tööturuga käsitlevate meetmete eesmärk kindlustatute kasuks on neid kaitsta töötuse riskide vastu, võidelda olemasoleva töötusega ning soodustada nende püsivat ja kiiret tööturule lõimumist.

2.6.1. Kindlustatud isikud

Töötuse vastu on kindlustatud kohustusliku vanadus- ja toitjakaotuskindlustusega liitunud inimesed, kes maksavad kindlustusmaksleid palgatöö alusel ning kes ei ole veel pensioniikka jõudnud.

2.6.2. Hüvitiste saamise tingimused

Kindlustatul on õigus töötushüvitisele, kui ta vastavalt järgmistele kumulatiivsetele tingimustele

- on töötanud või osaliselt töötanud;
- on kaotanud tööd, mida võetakse arvesse;

- elab Šveitsis;
- on läbinud kohustusliku õppekava, kui ta ei ole veel vanuses, mis annab õiguse vanadus- ja toitjakaotuskindlustuse pensionile ega saa vanadus- ja toitjakaotuskindlustuse vanaduspensionile;
- on teinud tasustatavat tööd vähemalt 12 kuu jooksul nende kahe aasta vältel, mis eelnevad tema töötuks jäämisele ning tööturuametis registreerumisele (Isikud, kel ei olnud võimalik töölepingut sõlmida koolituse, haiguse, õnnetusjuhtumi, kinnipidamise jms tõttu, on kindlustusmakse perioodi käsitlevatest tingimustest vabastatud. Üldiselt pikendatakse seda kaheaastast tähtaega kahe aasta võrra kindlustatu puhul, kes hakkas ilma töötuskindlustuse abita füüsilisest isikust ettevõtjaks, kes pühendas end oma lapse haridusele või kes muutus töötuks neli aastat enne seda, kui ta vanus annaks talle õiguse vanadus- ja toitjakaotuskindlustuse pensionile ning kellele tööd leida on väga raske.);
- on töökoha vastuvõtmiseks valmis ning sellel töötamiseks võimeline;
- annab ennast töö leidmise osas tööhõiveameti käsutusse, on rahul kontrollinõuetega ning otsib ka ise tööd.

Õiguse töötushüvitisele võib teatud ajaks peatada, kui kindlustatu ilma vastuvõetava põhjuseta lepingu lõpetab, kui ta ei pinguta piisavalt, et ise tööd leida või kui ta keeldub tööhõiveameti poolt pakutavast tööst.

2.6.3. Hüvitiste määr ja nende maksmise kestus

Üldiselt on töötushüvitise kindlaksmääratud ülemmäär 70% kuue viimase kuu jooksul kindlustusmaksete aluseks olnud keskmisest palgast (vt punkt 1.3). Kindlustatud, kellel on ülalpeetavaid lapsi või kelle töötushüvitis ei ulatu kindlaksmääratud miinimumsummani, saavad 80% oma kindlustusmaksete aluseks olevast viimasest palgast. Lisaks on ülalpeetavatega kindlustatutel õigus lastetoetustele.

Töötushüvitist makstakse päevarahade vormis viiel päeval nädalas. Üldreeglina algab õigus hüvitisele pärast viiepäevast töötuse kontrollimise tähtaega. Kõnealust tähtaega võib eritingimustel lühendada või pikendada. Näiteks on ette nähtud 120-päevane ooteaeg isikute puhul, kes on vabastatud kindlustusmaksete makseperioodi käsitlevatest tingimustest, kes on vähem kui 25-aastased, kellel ei ole laste ülalpidamiskohustust ning kes ei ole läbinud ühtegi kutsealast koolitust.

Alates kõikide töötushüvitise tingimuste täitmise hetkest võivad kindlustatud kahe aasta jooksul saada

- 400 päeva raha;
- alates 55. eluaastast 520 päeva raha, kui kindlustatu tõendab kindlustusmaksete maksmist 18-kuulise minimaalse perioodi jooksul;

- 520 päeva raha, kui kindlustatu saab invaliidsuskindlustuse või õnnetusjuhtumikindlustuse pensioni ning kui ta tõendab kindlustusmaksete maksmist 18-kuulise minimaalse perioodi jooksul;
- 260 päeva raha isikute puhul, kes on vabastatud kindlustusmaksete makseperioodi käsitlevatest tingimustest;
- täiendava 120 päeva raha kindlustatute puhul, kes muutusid töötuteks neli aastat enne pensioniõigusliku ikka jõudmist ning kellel on tööd leida väga raske.

Töötushüvitise maksmisel algab iga töötusjuhtumi kaheaastaline tähtaeg esimesest päevast, mil kõik hüvitisele õigust andvad tingimused on täidetud. Mõningatel juhtudel on ette nähtud kõnealuse tähtaja pikendamine kahe aasta võrra.

Kui kindlustatu kuulub nende töötute kategooriasse, kellele on tööturule omastel põhjustel raske tööd leida, võib ta tööhõiveameti nõusolekul osaleda täiendkoolitustel või ümberõppel, saades jätkuvalt päevaraha.

2.6.4. Menetluskord

Et oma õigusi hüvitisele kasutada, peab kindlustatu isiklikult ja õigeaegselt, st hiljemalt alates esimesest päevast, mil ta kavatseb oma õigust töötushüvitisele kasutada, registreerima ennast oma elukohajärgses omavalitsuses või pädevas tööhõiveametis vastavalt kantoni õigusnormidele. Töötu peab vastama kontrollinõuetele ning käima pädevates piirkondlikes tööhõiveametites nõustamisel. Töötushüvitist maksab tööhõiveametis registreerimisel vabalt valitud töötusfond. Töötud peavad nõustuma iga neile pakutava sobiva tööga.

2.6.5. Muud hüvitised

Töötushüvitisele lisaks võib töötuskindlustuse alusel maksta hüvitisi osalise töötuse, halbade ilmastikutingimuste või tööandja maksejõuetuse korral, samuti rahalisi hüvitisi tööturgu käsitlevate meetmete alusel.

2.7. Eelpensionihüvitised

Hüvitised puuduvad. Šveitsi sotsiaalkindlustussüsteemis ei ole eelpensioni korral õiguspäraseid hüvitisi ette nähtud.

2.8. Pereküsitised

Föderaalsel tasemel on reguleeritud ainult põllumajanduses makstavad peretoetused ning neid kohaldatakse kogu Šveitsi territooriumil, välja arvatud Genfi kantonis. Kõikides teistes valdkondades reguleerivad peretoetusi 26 kantoni õigusaktid. Samuti on võimalik peretoetusi taotleda kutseliitude otsuste või kollektiivlepingute alusel.

Föderaaloiguse ja kantonite õiguse alusel kohaldatavate perehüvitiste summad on avaldatud teatmikus „Peretoetuste liigid ja suurused“ (veebileht: <http://www.bsv.admin.ch>, alajaotus Thèmes, Famille/allocations familiales).

2.8.1. Föderaaloiguse kohased perehüvitised

Ainult põllumajanduses antavad peretoetused on reguleeritud föderaalset tasemel. Põllumajandustöötajad ja väike-talunikud võivad taotleda peretoetusi, kui nende aastane netotulu ei ületa kindlaksmääratud ülemmäära. Põllumajandustöötajatel on õigus majapidamistoetusele, kui neil on oma abikaasa või lastega ühine majapidamine.

Tasandike piirkondades makstavad lapsetoetused on mägede piirkondades makstavatest natuke väiksemad. Lapsetoetusi makstakse alates lapse sünnikuu esimesest päevast kuni tema 16-aastaseks saamiseni või kuni 25-aastaseks saamiseni, kui laps käib koolis, kõrgkoolis või kutseõppeasutuses.

2.8.2. Kantonite perehüvitised

Kui kantonite õigusnormid põhimõtteliselt suures osas kattuvad, erinevad need siiski oluliselt konkreetsete punktide osas, nagu rakendusala, peretoetuste liigid ja suurused ning korraldus.

Enamik kantonite õigusnorme näeb toetuste maksmist ette üksnes palgatöötajatele (välja arvatud põllumajanduses). Mõnes kantonis on põllumajandusega mitteseotud füüsilisest isikust ettevõtjal õigus saada peretoetusi. Üksikud kantonid annavad teatavatel tingimustel peretoetusi tasustatud tegevust mittetegevatele isikutele. Mõningates kantonites makstakse põllumajandustöötajatele, kes on füüsilisest isikust ettevõtjad või palgatöötajad, kantonite skeemide peretoetusi, mis on föderaalkeemi poolt ettenähtutest suuremad.

Lapse kohta makstavad toetused on kantonite lõikes erinevad. Enamikus kantonites makstakse neid põhimõtteliselt kuni lapse 16. eluaastani või kuni 25. eluaastani juhul, kui laps õpib kutseõppe- või õppeasutuses.

Lisaks lapsetoetustele on võimalik saada ka muid hüvitisi, nagu koolitustoetusi, sünnitoetusi, adopteerimistoetusi ja majapidamistoetusi.

2.8.3. Hüvitised ajateenistuse korral

Sissetulekute osalise kaotuse katmiseks isikutel, kes läbivad sõjaväeteenistust, tsiviilteenistust, kodanikukaitse õppusi jms, on võimalik taotleda sissetulekute kaotuse toetust, mis vajadusel võib võtta lapsetoetuse, lapsehoiutoetuse või ülalpidamistoetuse kuju.

Tasustatavat tööd tegevatel isikutel on õigus 80%le enne teenistust saadud keskmisest tulust, mida siiski piirab kindlaksmääratud aastase tulu ülemmäär.

Seda finantseeritakse tööandjate, palgatöötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate kindlustusmaksetest.

2.9. Mitteosamakselised rahalised erihüvitised

2.9.1. Vanadus- ja toitjakaotuskindlustus- ning invaliidsuskindlustuse eripensionid (1. sammad)

Isikutel, kellel ei ole õigust tavalisele invaliidsus-, vanadus- või toitjakaotuspensionile (osamakseline), võivad teatud tingimustel taotleda eripensionid (mitteosamakseline).

2.9.2. Täiendavad hüvitised

Isikud, kellel on pensionikindlustuse alusel õigus (invaliidsus-, vanadus- või toitjakaotus)pensionile või muudele hüvitistele, võivad taotleda täiendavaid hüvitisi. Samuti võib tegemist olla mõne Euroopa Liidu või Vabakaubanduse Assotsiatsiooni liikmesriigist makstavate pensionitega.

Need hüvitised sõltuvad elukohast, tuludest ja varanduslikust seisust. Neid finantseeritakse riigituludest.

2.9.3. Sotsiaalabi

Föderaalne konstitutsioon sätestab hädaolukordades abi saamise õiguse: „Igaühel, kes on hädaolukorras ega suuda ise toime tulla, on õigus saada abi ja toetust ning inimväärseks eluks vajalikke vahendeid.“

Šveitsis kuulub sotsiaalabi mõningate eranditega kantonite pädevusse, selle täideviimine on üldiselt tehtud omavalitsuste ülesandeks. Seega põhineb sotsiaalabi 26 kantoni erineval süsteemil. Siiski määrab Šveitsi sotsiaaltöö ametite konverents (CSIAS), mis koosneb eelkõige kantonite ja omavalitsuste sotsiaalteenistuste spetsialistidest ja esindajatest, kindlaks sotsiaalabi valdkonna põhisuunised, mis on suunatud kantonite ja omavalitsuste sotsiaalasutustele ja erasektori sotsiaalametitele. Neid norme kohaldab enamik kantoneid.

Vastavalt CSIAS sätestatud normidele sisaldab põhivajaduste katmine kindlat summat ülalpidamiseks, eluase-mekuludeks ja põhilisteks ravikuludeks.

Asutuste kontaktandmed ja kasulikud veebilehed

Pädevad asutused

Sotsiaalkindlustuse erinevate harudega tegelevad järgmised asutused:

- **Haigus ning rasedus ja sünnitus**
Ravikindlustuse osas on Šveitsis tunnustatud kindlustusandjate loetelu ja ülevaade kindlustusmaksetest kättesaadav veebiaadressil: <http://www.praemien.admin.ch>
- **Tööõnnetused ja kutsehaigused**
Õnnetusjuhtumitekindlustuse osas on Šveitsis tunnustatud kindlustusandjate loetelu kättesaadav veebiaadressil: <http://www.bag.admin.ch> alajaotuses Thèmes, Assurance accidents.
- **Invaliidsus, vanadus ja surm**
Vanadus- ja toitjakaotuskindlustus, invaliidsuskindlustus (1. sammas)
Šveitsi vanadus- ja toitjakaotuskindlustuse hüvitusfondide ja invaliidsuskindlustuse ametite loetelu on kättesaadav veebiaadressil: <http://www.ahv.ch>
Kutsealane kindlustus (2. sammas)
Kindlustusasutusi on palju, kuid puudub nende keskne register.
Kindlustusasutuse kontaktandmete saamiseks pöörduge oma tööandja poole.
- **Töötus**
Piirkondlike tööhõiveametite, töötusfondide ja tööagentuuride kontaktandmed ning teave töötuskindlustuse rahastamise kohta on kättesaadav veebiaadressil <http://www.treffpunkt-arbeit.ch>

→ Pereküvitised

Pereküvitiste fonde on umbes 800, kuid puudub nende keskne register. Pädeva pereküvitiste fondi kontaktandmete saamiseks pöörduge oma tööandja poole või kantonite vanadus- ja toitjakaotuskindlustuse hüvitusfondide poole, kelle kontaktandmed on kättesaadavad veebiaadressil: <http://www.ahv.ch/>

Kontaktbürood

Sotsiaalkindlustuse erinevate harude rahvusvahelise koordineerimise kohta teabe saamiseks pöörduge järgmiste kontaktbüroode poole:

→ Haigus ning rasedus ja sünnitus

Institution commune LAMal (Ühisasutus LAMal)

Ravikindlustuse rahvusvaheline koordineerimine
Gibelinstrasse 25,
4500 Solothurn;
Postiaadress: Case postale, 4503 Solothurn
E-post: info@kvg.org
<http://www.kvg.org>

→ Tööõnnetused ja kutsehaigused

Caisse nationale suisse d'assurance en cas d'accidents (CNA) (Šveitsi riiklik õnnetusjuhtumikindlustusfond)

Fluhmattstrasse 1,
6002 Lucerne
<http://www.suva.ch>

→ Invaliidsus, vanadus ja surm

**Vanadus- ja toitjakaotus- ning
invaliidsuskindlustus (1. sammas)**

Caisse suisse de compensation
(Šveitsi hüvitusfond)
Avenue Edmond-Vaucher 18,
1203 Genève
Postiaadress: Case postale 3100,
1211 Genève 2
E-post: postmaster@zas.admin.ch
<http://www.ahv.ch>

Kutsealane kindlustus (2. sammas)

Fonds de garantie LPP
Bureau Eigerplatz 2,
3007 Berne
Postiaadress: Case postale 1023,
3000 Berne 14
E-post: info@sfbvg.ch
<http://www.sfbvg.ch>

→ Töötus

Secrétariat d'État à l'économie (SECO)

Direction du travail
Effingerstrasse 31
3003 Berne
E-post: info@seco.admin.ch
<http://www.seco-admin.ch>

→ Pereküvitised

**Office fédéral des assurances sociales (OFAS)
(Sotsiaalkindlustuste föderaalne amet)**

Rahvusvahelised küsimused:
Effingerstrasse 20,
3003 Berne
E-post: info@bsv.admin.ch
<http://www.bsv.admin.ch>

Muud kasulikud veebilehed

Sotsiaalkindlustuse föderaalne ameti (OFAS) veebilehel on esitatud Šveitsi sotsiaalkindlustuse kohta ülevaatlikud tabelid:

<http://www.bsv.admin.ch>, alajaotus: Thèmes, Affaires internationales.

Euroopa Komisjon

**Liikuvus Euroopas (Euroopa Liidus, Euroopa Majanduspiirkonnas ja Šveitsis)
Sotsiaalkindlustusõigused Šveitsis – Seisuga 13. aprill 2006**

Luxembourg: Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus

2009 – 20 lk – 21 x 29,7cm

ISBN 92-79-04401-X

Kuidas ELi trükiseid tellida?

Väljaannete talituse trükiseid saab tellida veebipõhisest raamatupoest EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>) või Teie valitud müügiesindusest.

Meie ülemaailmse müügivõrgu kõikide esinduste nimekirja tellimiseks saatke faks numbril (+352) 2929 42 758.

http://ec.europa.eu/employment_social/social_security_schemes/publications_en.htm

Tööhõive, sotsiaalküsimuste ja võrdsete võimaluste peadirektoraadi **trükiseid** saab alla laadida aadressilt:

http://ec.europa.eu/employment_social/emplweb/publications/index_en.cfm

Kasutajaks saab registreeruda tasuta aadressil:

http://ec.europa.eu/employment_social/sagapLink/dspSubscribe.do?lang=en

ESmail, on tööhõive, sotsiaalküsimuste ja võrdsete võimaluste peadirektoraadi elektrooniline teabeleht.

Tellida saab veebilehelt:

http://ec.europa.eu/employment_social/emplweb/news/esmail_en.cfm

<http://ec.europa.eu/social>

